

De Malediven verdwijnen, maar onze consumptiedrift niet

(1) *It's easier to imagine the end of the world than the end of capitalism.*¹⁾ Er steekt meer achter deze marxistische soundbite van de Sloveense filosoof Slavoj Žižek dan je zou denken. Nergens is beter te merken dat de aarde langzaam richting de eindtijd schuift dan op de Malediven. Ontspoord kapitalisme zal de hagelwitte stranden tot zinken brengen.

(2) Deze eilandengroep in de Indische Oceaan staat hoog op het lijstje van globetrotters en luxereizigers die op zoek zijn naar “ongeevenaarde luxe, verbazingwekkend witte zandstranden en een geweldige onderwaterwereld” – “de gezonken tuin van de natuur” is “een voor de hand liggende keuze voor een vakantie die je een leven lang bijblijft.” Ik citeer hier de *Lonely Planet* en hoewel het proza van deze reisgids in staat zou zijn om zelfs de Gazastrook nog op te leuken (“de lokale bevolking is erg gepassioneerd”) moet gezegd worden: die Malediven zien er allemachtig mooi uit. Een paradijs op aarde. Witte stranden, helder water, palmbomen en vrijwel geen mensen. Het oogt boven alles heel ... puur.

(3) Wanneer je foto's van de Malediven bekijkt, is de kans groot dat je naar beeldmateriaal van de verschillende resorts kijkt. De Malediven bestaan uit 1190 koraaleilanden, waarvan er ongeveer tweehonderd bewoond zijn. Een slordige honderd onbewoonde eilanden wordt geëxploiteerd als hotel. Als vuistregel geldt: één eiland, één resort, iets wat de Malediven een

45 unieke en daarmee ook populaire vakantiebestemming maakt.

(4) Het is dus geen verrassing dat het toerisme de motor van de landelijke economie is, sinds de Malediven begin jaren zeventig als vakantiebestemming werden ontdekt. Toerisme is inmiddels goed voor 28 procent van het bruto nationaal product en voor maar liefst 90 procent van de belastinginkomsten van de overheid. Het overgrote deel van de gegenereerde welvaart komt echter niet bij de eilandbewoners terecht, maar wordt teruggepompt in de immer uitdijende toerisme-industrie. Of het vloeit weg naar buitenlandse hotelketens en vliegtuigmaatschappijen die in dit tropenparadijs de marktkraam uitstallen. Ze zijn trouwens van plan dat de komende jaren alleen maar meer te gaan doen. Toerisme is met ongeveer 1,3 miljoen bezoekers per jaar weliswaar de grootste werkgever op de Malediven, maar dat is nader beschouwd ook weinig opbeurend: het maandloon van doorsneepersoneel ligt zo tussen de 80 en de 235 dollar, tien tot dertig procent van het bedrag dat een gemiddelde toerist uitgeeft in acht dagen. En dit is nog maar een fractie van de ellende.

(5) Je kunt de Malediven alleen per vliegtuig bereiken. Tussen de eilanden en resorts kun je je het beste verplaatsen met een speedboot of een kleiner vliegtuigje. Een deel van het voedsel in restaurants moet worden ingevlogen, net als sommige chef-koks; wie gaat anders die kogelvis²⁾ klaarmaken? De gemiddelde toerist is goed voor 3,5 kilo

afval per dag. Dat is twee keer
zoveel als een inwoner van hoofd-
stad Malé (het enige echt urbane
90 gebied op de Malediven) produceert
en vijf keer zoveel als de rest van
de eilandbewoners. Voor al dit afval
is er gelukkig een oplossing: *Trash
Island of Rubbish Island*³⁾, ook
95 Thilafushi genoemd. Dit eiland, een
door de mens gemaakte drijvende
vuilnisbelt, groeit met een vierkante
meter per dag. Er wordt dagelijks
zo'n 330 ton afval gestort, voorna-
100 melijk afkomstig uit de nabijgelegen
hoofdstad. Dit wordt vervolgens
verbrand, waarbij dikke kolommen
rook de atmosfeer in worden ge-
stuurd. Initiatieven voor ecotoeris-
105 me op de Malediven bestaan, maar
zijn een druppel op de gloeiende
plaat.

(6) Klimaatverandering is een voor
de hand liggend gevaar voor de
110 Malediven, waarvan het grootste
deel nauwelijks boven de zeespie-
gel uitstijgt. In de jaren tachtig werd
al voorspeld dat de Malediven op
den duur zouden verdwijnen, als
115 een 21e-eeuws Atlantis. Dit is nog
niet gebeurd, wat dankbaar wordt
aangeprezen door klimaatsceptici
– een concrete ramp blijft als het
ware uit. Dit heeft niet in de laatste
120 plaats te maken met het robuuste
ecosysteem van de atollen: een
groot deel ervan is dynamisch en
verplaatst zich tijdens de moesson;
in het gebied komen wel stormen,
125 maar geen tyfoons voor; en de
eilanden zijn zelfs *tsunami-proof*⁴⁾,
door de diepte van de omliggende
oceaan en het koraalrif als natuur-
lijke golfbreker. Daarom is het des
130 te schokkender dat inmiddels als-
nog een goede negentig eilanden
zijn verdwenen.

(7) De Malediven zullen niet ten on-
der gaan op een spectaculaire, apo-
135 calyptische manier zoals we die

kennen uit Hollywood-rampenfilms.
Het gebeurt geleidelijk, sterker nog,
het is al begonnen. In eerste instan-
tie zullen de bewoonde eilanden
140 meer en meer overstromen door de
aantasting van het ecosysteem en
het langzaam stijgende water. Het
leven wordt, kortom, moeilijker en
onaangenamer voor de mensen die
145 er niet op vakantie zijn. Nu is het
niet mijn bedoeling om een zuurver-
diende vakantie naar een tropisch
paradijs te verzeiken (vooruit, een
beetje), maar het verhaal van de
150 Malediven vertelt ons, denk ik, iets
anders. Het zou immers geen zier
helpen als we niet meer hiernaartoe
op vakantie zouden gaan. En dat is
juist de kern van het probleem.

(8) De Malediven zijn economisch
afhankelijk van juist datgene wat
het land op den duur de das om zal
doen. Stoppen met naar de Maledi-
ven op vakantie gaan heeft, net als
160 verantwoord consumeren, niet al-
leen beperkt effect – er is altijd een
andere toerist of consument om
jouw plaats in te nemen – maar is in
dit geval ook nog eens ongewenst.
165 Minder toerisme bedreigt immers
het voortbestaan van veel eiland-
bewoners op de korte termijn. Ik be-
twijfel of dit is wat de *Lonely Planet*
bedoelt wanneer ze de Malediven
170 beschrijft als “de wereld op een
eiland”, maar het is een wrange
allegorie. Voor zover we in een
eindtijd leven, is deze puinzooi de
illustratie ervan.

(9) Een deel van de wanhoop komt
voort uit het ogenschijnlijke gebrek
aan alternatieven. Ja, het is ver-
schrikkelijk, maar wat gaan we er-
aan doen? De Brit Mark Fisher
175 noemt dit *capitalist realism*⁵⁾: door-
dat het kapitalisme in zijn huidige
vorm als enig levensvatbaar econo-
180 misch model wordt gezien, is er

185 geen andere realiteit. Daarmee is
het ook de grens van onze verbeel-
ding, net als Žižek betoogt: we kun-
nen ons momenteel alleen het

190 einde van de Malediven voorstellen.
En volgens de logica van de vrije
markt hebben ze het zelf gewild.

*naar: Arnout le Clercq
uit: HP/De Tijd, 25 januari 2019*

Arnout le Clercq studeerde geschiedenis en is journalist.

noot 1 Vertaling: 'Het is gemakkelijker om je het einde van de wereld voor te stellen dan het einde van het kapitalisme.'

noot 2 De kogelvis wordt beschouwd als een exclusief gerecht dat alleen goed kan worden klaargemaakt door daartoe opgeleide chef-koks.

noot 3 De vertaling van zowel *Trash Island* als *Rubbish Island* is 'vuilniseiland'.

noot 4 *tsunami-proof*: bestand tegen tsunami's

noot 5 *capitalist realism*: kapitalistisch realisme

Tekst 2

Reizen is het nieuwe roken? Niet meer reizen is misschien wel schadelijker

(1) "CO₂ compenseren kan niet!" stelde Kassa¹) recent. Het was een onderstreping van de boodschap die het VPRO-programma Tegenlicht vorig jaar al verkondigde: "Reizen is het nieuwe roken." *De Correspondent*²) noemde in een artikel de schade die reizen toebrengt "een ongemakkelijke waarheid" en daar hebben ze een punt. Want de feiten liegen er niet om: in 2016 stootte de luchtvaartsector 13 megaton CO₂ uit en er is nog geen noemenswaardig alternatief. We kunnen eigenlijk niet anders dan concluderen dat we met al onze reizen de wereld om zeep helpen. Maar is dat wel zo?

(2) Allereerst: nee. CO₂ is terecht een hot topic en het is goed dat de bewustwording ervan groeit. Maar waar de schoen wringt, is het feit dat we niet kijken naar de bredere

25 discussie over de gehele impact van reizen – zowel positief als negatief. De realiteit is dat de reisbranche de komende jaren schade zal blijven aanrichten. De gemiddelde uitstoot van een verre reis bedraagt ongeveer een kwart van wat een mens per jaar zou mogen uitstoten. Dat is niet gering.

(3) Er wordt al veel gedaan om de complete CO₂-uitstoot van reizen in hetzelfde jaar nog te compenseren. Dat gebeurt door een deel van de omzet direct te investeren in duurzame energieprojecten wereldwijd, zoals energiezuinige kooktoestellen en bosbescherming. Deze activiteiten zorgen er niet alleen voor dat de CO₂-uitstoot gecompenseerd wordt, maar zorgen ook voor nieuwe werkgelegenheid en veiligere leefomgevingen.